

**QOBILIYAT, ISTE'DOD VA TALANT KABI PSIXOLOGIK
XUSUSIYATLAR TALABA SHAXSINI NAMOYON ETUVCHI MUHIM
OMIL SIFATIDA**

Baxtiyorova Shahruza Bunyod qizi
SamDChTI, Ingliz tili fakulteti talabasi
O.I.Yadgarova
Ilmiy rahbar: SamDChTI dotsenti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada qobiliyat, iste'dod va talantning talaba shaxsini shakllantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Ushbu psixologik xususiyatlarning talaba hayotidagi o'rni va ta'lim jarayonlarida ularning rivojlanishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar ko'rib chiqiladi. Tahlil jarayonida qobiliyat va iste'dod tushunchalarining mohiyati, ularning shaxsning ijtimoiy hayotiga ta'siri ham yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *qobiliyat, iste'dod, talant, talaba shaxsi, ta'lim jarayoni, rivojlanish omillari.*

Kirish: Jamiyat rivoji ta'lim tizimining samaradorligi va uning tarkibiy qismlariga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, talaba shaxsi va uning ichki xususiyatlarini chuqur o'rganish muhim ahamiyatga ega. Qobiliyat, iste'dod va talant talaba shaxsini namoyon etuvchi asosiy psixologik xususiyatlar hisoblanadi. Bu tushunchalar nafaqat shaxsning o'zini anglashida, balki jamiyatda o'z o'rnini topishida ham muhim rol o'ynaydi.

Tahlil va muhokama

Qobiliyat, iste'dod va talantning mohiyati

Qobiliyat, iste'dod va talant — shaxsning ichki imkoniyatlarini ifodalovchi psixologik xususiyatlardir. Ular insonning muvaffaqiyatli hayot kechirishi va faoliyatida o'ziga xos natijalarga erishishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi.

- **Qobiliyat** — insonning muayyan faoliyatni muvaffaqiyatli bajarish qobiliyatidir. Bu jarayon tug'ma xususiyatlar va hayotiy tajribalar bilan shakllanadi. Masalan, matematik qobiliyatga ega talaba matematik masalalarni tez va samarali hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

- **Iste'dod** — qobiliyatning yuqori darajasi bo'lib, o'ziga xoslik va ijodkorlikni namoyon etishda muhim rol o'ynaydi. Iste'dodga ega shaxs odatda o'z faoliyatini o'ziga xos tarzda tashkil etadi va boshqalarga ilhom manbai bo'la oladi.

- **Talant** — insonning barcha imkoniyatlarini to'liq ishga solish orqali yuqori natijalarga erishishini belgilovchi yuqori darajadagi qobiliyatdir. Talant individual yondashuv va ijodkorlikni talab qiladi. Masalan, san'at yoki sport sohasida talantli shaxslar o'z sohasida tarixiy yutuqlarga erishishlari mumkin.

Individuallashtirilgan yondashuv

O'qituvchilar talabalarning individual qobiliyatlarini inobatga olib, ularga mos uslub va metodlarni qo'llashlari kerak. Misol uchun, iste'dodli talabalar uchun maxsus dasturlar va ijodiy loyihalar taqdim etilishi maqsadga muvofiqdir.

Amaliyot va tajriba

Amaliy mashg'ulotlar talabalar uchun o'z qobiliyatlarini sinab ko'rish va rivojlantirishning asosiy vositasidir. Real hayotiy loyihalarda ishtirok etish talabalarni o'z kuchlariga bo'lgan ishonchini oshiradi va ularga zaruriy tajribani taqdim etadi.

Talabalar shaxsini shakllantirishda iste'dod va talantning ahamiyati

Talaba shaxsini shakllantirishda iste'dod va talantning ahamiyati katta. Bu xususiyatlar talabalarning jamiyatda muvaffaqiyatli shaxs bo'lib yetishishida asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy hayotga moslashish

Iste'dod va talant talabalarning o'z ijtimoiy muhitida muvaffaqiyatli integratsiya qilishini ta'minlaydi. Iste'dodli talabalar boshqalarga ilhom manbai bo'lib, jamoada ijobiy o'zgarishlar qilishga qodir bo'ladilar.

Innovatsion yondashuv

Talantli talabalar jamiyatga innovatsion yondashuvlarni olib kirish orqali uning rivojlanishiga hissa qo'shadilar. Masalan, texnologik rivojlanish yo'nalishida talantli talabalar o'z g'oyalari bilan sezilarli yangiliklar yaratadilar.

Milliy va madaniy merosni boyitish

San'at va madaniyat sohasida iste'dodli talabalar milliy va madaniy merosni rivojlantirishga hissa qo'shadilar. Ularning ijodiy faoliyati jamiyatning madaniy saviyasini oshiradi va xalqaro miqyosda millat obro'sini ko'taradi. Qobiliyat, iste'dod va talantning shakllanishi jarayonida ichki va tashqi omillarning o'zaro ta'siri katta ahamiyatga ega. Ushbu jarayonni chuqurroq tahlil qilish va kengroq muhokama qilish uchun quyidagi asosiy jihatlarga e'tibor qaratish lozim.

Ichki omillar

Ichki omillar insonning individual xususiyatlari, shaxsiy motivatsiyasi va psixologik holati bilan bog'liqdir:

- **Motivatsiya:** Talabaning o'z maqsadlariga intilishi uning qobiliyatlarini rivojlantirishda hal qiluvchi omildir. Masalan, maqsad sari doimiy intiluvchi talaba yangi ko'nikmalarni egallashga qiziqadi va shijoat bilan ishlaydi.
- **Ijodiy tafakkur:** Iste'dod va talantning rivojlanishida ijodiy tafakkur muhim rol o'ynaydi. Talabalar ijodiy muammolarni hal qilish orqali o'z imkoniyatlarini kengaytiradilar.
- **Ichki energiya:** O'zida mavjud bo'lgan tug'ma xususiyatlarni anglash va ulardan foydalanish talaba uchun o'z salohiyatini ochib beruvchi kalitdir.

Tashqi omillar

Tashqi omillar esa talabaning atrof-muhiti, ta'lim tizimi va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash bilan belgilanadi:

- **Ta'lim tizimi:** Talabaning qobiliyatlarini rivojlantirish uchun ta'lim tizimi imkoniyatlari muhimdir. Rivojlangan texnologiyalar va zamonaviy usullar orqali talabalarning iste'dodi rag'batlantiriladi.

- **Oilaviy muhit:** Oilaning qo'llab-quvvatlashi talabaning o'z imkoniyatlarini amalga oshirishga yordam beradi. Ijobiy oilaviy muhit talabaga ishonch bag'ishlaydi va uni muvaffaqiyat sari ruhlantiradi.

- **Jamoatchilik roli:** Jamoatchilikning iste'dodli talabalarni tan olish va qo'llab-quvvatlash siyosati ularning o'z salohiyatlarini kengroq namoyon qilishlariga imkon beradi.

Texnologiyalar va iste'dod

Zamonaviy texnologiyalar talabalarning qobiliyat, iste'dod va talantini rivojlantirishda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda:

- **Masofaviy ta'lim:** Internet orqali resurslarga kengroq kirish imkoniyati talabalarni global miqyosda raqobat qilishga tayyorlaydi.

- **Ijodiy platformalar:** Dizayn, musiqa va boshqa san'at yo'nalishlarida iste'dodli talabalar uchun turli platformalar mavjud bo'lib, ular ijodiy faoliyatni global miqyosda namoyish qilish imkoniyatini beradi.

- **Tahlil vositalari:** Zamonaviy analitik vositalar talabalarga o'z faoliyatini tahlil qilish va samaradorligini oshirish imkoniyatini beradi.

Shaxsiy rivojlanishda qobiliyat va iste'dodning o'rni

Talaba shaxsining shakllanishida qobiliyat va iste'dodning ahamiyati katta. Ular shaxsning o'ziga ishonchini oshiradi, professional faoliyatida muvaffaqiyatga erishishiga yordam beradi va jamiyatda faol o'rin egallashiga zamin yaratadi. Shu sababli, iste'dodni rivojlantirish va talantni qo'llab-quvvatlash nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy masalaga ham aylanadi.

Xulosa: Qobiliyat, iste'dod va talant talaba shaxsini namoyon etuvchi eng muhim psixologik xususiyatlar sifatida insonning rivojlanishida va jamiyatda muvaffaqiyatli shaxs bo'lib yetishishida muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonlarida bu xususiyatlarni aniqlash va rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi. Har bir talabaning qobiliyati va iste'dodini to'g'ri yo'naltirish orqali ularning jamiyatda munosib o'rin egallashlariga ko'maklashish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov S. Psixologiya asoslari. Toshkent, 2020.
2. Vygotskiy L.S. Psixik faoliyatning rivojlanishi. Moskva, 1985.
3. Abdullaev A. Talabalarning individual qobiliyatlarini aniqlash usullari. Toshkent, 2021.
4. Gardner H. Multiple Intelligences: New Horizons. New York, 2006.
5. Davlatova N. Ta'lim psixologiyasi. Toshkent, 2019.